

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Розглянуті підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до розуміння поняття «безпека», «політична безпека», генезис даного явища. Виокремлено ряд принципів забезпечення політичної безпеки України. Сформульовано головні завдання та мета забезпечення політичної безпеки держави.

Ключові слова: політична безпека, безпека, категорія, процес, принцип.

У сучасних умовах, коли особа, суспільство і держава можуть здійснювати діяльність по досягненню своїх інтересів на території діяльності іншої держави, суспільства і особи, виникають додаткові складнощі із забезпеченням безпеки всіх вершин трикутника - особа, суспільство, держава. Одним з ключових моментів у розвитку досліджень проблем безпеки є становлення систематології безпеки (у буквальному значенні — наука про системи безпеки) — специфічній галузі знання про суть, зміст і форми безпеки, закономірності її забезпечення, яка покликана зіграти роль сполучної ланки у сфері досліджень різнопланових проблем безпеки. Наявність великого різноманіття загроз породжує завдання ліквідації їх причин або захисту від них, тобто створення суспільству в цілому і складовим його структурам умов для безпечного існування і функціонування.

У Юридичному енциклопедичному словнику за редакцією М.Ю. Тихомирова безпека визначається, як «стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного і іншого характеру, що припускає встановлення політичної, економічної і соціальної стабільності в державі, безумовного виконання законів і підтримки правопорядку, розвитку міжнародної співпраці на основі партнерства». [40, с. 82]

Передуючи розгляду суті і змісту політичної безпеки, звернемося до генезису даного соціального явища і наукового поняття у вітчизняній політичній теорії і практиці. У сучасних наукових дослідженнях практично відсутній термін «політична безпека». Він замінюється або своїми підвидами: зовнішньополітична і внутрішньополітична безпека або поняттями, які на багато ширше і включають політичну безпеку як складову частину, - національна, державна, суспільна безпека.

Для того, щоб розрізнити, що ж є політична безпека слід звернути увагу на два складових її терміна «безпека» і «політична».

За найзагальніше визначення «безпеки» можна вважати наступне: безпека - це «відсутність загроз існуванню кого-небудь або чого-небудь». Вчені по-різному трактують те, на що ці загрози націлені. Так, частина з них вважає, що безпека це «відсутність загроз дефіцитним цінностям», які важливі в даний момент (період) і з якихось причин знаходяться в «дефіциті»; інші - як безпека території, суспільства і способу життя в єдності, де держава головний інструмент підтримки такої єдності і суб'єкт забезпечення нормального функціонування і розвитку суспільства, економіки і культури .

Українські дослідники в якості визначального компоненту безпеки вважають систему захисту особи, суспільства і держави. Проте, цей аспект не враховує діючого і динамічного аспекту безпеки. Вивчаючи безпеку можна відмітити, що вона є динамічною категорією, що змінюється залежно від ступеня і рівня розвитку держави, середовища, в якому ця держава функціонує, внутрішніх соціально-демографічних, економічних і інших умов. Так, простежується тенденція, яка фіксує, що загрозами безпеки можуть виступати абсолютно різні явища і процеси: починаючи з загроз матеріальному і духовному благоустрою людей (XIX століття) і закінчуючи загрозами безпеки держави, спричинені умовами зовнішнього (XX століття) і внутрішнього (початок XXI) середовища. Виходячи з того, що безпека є динамічною категорією, що змінюється в часі, ми в нашому дослідженні зосередимо свою увагу на сучасному розумінні безпеки в українській і західній

науці, при цьому не зменшуючи заслуг Арістотеля, Платона, Ш.Монтеск'є, Дж.Локка, Т.Гоббса, які розглядали політичну безпеку відповідно до свого часу і соціально-політичних умов. Під політичною безпекою вони розуміли захист політичної влади, держави, політики. При цьому слід зазначити, що політична безпека як особливе суспільне явище зміцнювалося і розширювалося в міру розростання небезпек для влади, держави, політики, які покликані діяти на благо людей [6,24,33]. Наприклад, Монтеск'є вважав, що політична свобода є основою безпеки [28, с.15-27].

Так що ж таке політична безпека як явище і процес? Переважно політична безпека зазвичай ототожнюється з державною безпекою, проте, її фактичний зміст істотно ширший. Вона означає безпеку всього політичного життя кожної особи, суспільства в цілому (політичних структур, стосунків і діяльності), а також її безумовна відповідність як конституційним нормам, так і ухваленим законам. [7]

З погляду внутрішніх умов вона означає стійкість політичної системи, що виражає корінні інтереси основних соціальних груп і що забезпечує соціально-політичну стабільність суспільства, відсутність в ньому соціальних і політичних конфліктів. Отже, на основі цього відзначимо три найважливіші моменти, що логічно впливають з такого розуміння політичної безпеки:

- по-перше, політична безпека означає стійкість політичної системи, тобто, сукупності соціально-політичних інститутів, що здійснюють управління суспільством.

- по-друге, політична безпека - це вираження і реалізація політичною системою базових інтересів основних соціальних груп з одночасним забезпеченням соціально-політичної стабільності.

- по-третє, політична безпека означає відсутність в суспільстві жорстких соціально-політичних конфліктів, або постійні й одночасно ефективні дії, насамперед політичній владі, з мінімізації деструктивної дії на соціум таких конфліктів.

З погляду зовнішніх умов політична безпека означає здатність органів державної влади відстоювати основні інтереси країни на міжнародній арені, забезпечувати її цілісність і суверенітет, активну участь в міжнародних відносинах. Єдине, що можна відзначити точно - це те, що політичну безпеку необхідно розглядати в єдності двох взаємозв'язаних аспектів (з погляду внутрішніх умов і зовнішніх). У останньому ж думки учених істотно розходяться.

Що ж необхідно розуміти під політичною безпекою з погляду внутрішніх умов? Це, перш за все, безпека самої політичної системи, політичного режиму або безпека органів влади, апарату управління; політичної еліти або окремих осіб (групи людей); партійна безпека? Тобто, поставимо це питання таким чином: чи потрібно розуміти політичну безпеку досить у вузькому значенні і фактично зводити її тільки до безпеки невеликої групи або невеликої кількості політичних інститутів, що мають доступ до владних ресурсів?

Відповідаючи на це питання, слід погоджуватися з думкою дослідника А.А. Синіцина, який під політичною безпекою розуміє лише безпеку осіб, наділених владними повноваженнями, а також стан, при якому існує мінімум загрози втратити політичну владу. Хоча, слід визнати, що таке розуміння політичної безпеки у вузькому сенсі також цілком може мати право на існування.[36; 26-28]

Політична безпека - це стійкий стан і ефективний розвиток політичної системи суспільства, який дозволяє адекватно реагувати на негативні внутрішні і зовнішні дії, зберігати цілісність соціуму і його сутнісні якості. Вона може бути охарактеризована як динамічна рівновага політичної сфери. Крім того, під політичною безпекою розуміється і система певних заходів, органів і функцій держави і суспільства для захисту політичних інтересів держави, громадян і в цілому, всього народу. Система політичної безпеки будь-якого суспільства покликана вирішувати досить суперечливу задачу: з одного боку - надійно захищати політику, яка відповідає національно-

державним інтересам, а з іншої - виключити її збитковий і небезпечний для національно-державних інтересів процес .

Забезпечення політичної безпеки України повинне здійснюватися з урахуванням ряду принципів. Основними з них можна вважати:

- дотримання суб'єктами і об'єктами безпеки Конституції України та українського законодавства;
- єдність, взаємозв'язок і збалансованість політичної безпеки з іншими видами національної безпеки;
- пріоритетність політичних, соціальних, економічних, інформаційних, дипломатичних, правових і інших заходів забезпечення безпеки над силовими;
- реальність і суспільна значущість завдань соціально-політичного, економічного розвитку України, що висувуються;
- визнання і виконання волевиявлення народу;
- суспільний і парламентський контроль над діяльністю виконавчої влади;
- періодична звітність вищих посадових осіб держави перед громадянами української держави про стан країни;
- цивілізована взаємодія державних органів забезпечення безпеки.

Одним з основоположних елементів змісту політичної безпеки України є її вплив на національну безпеку в цілому, а також взаємодія і взаємообумовленість з іншими видами національної безпеки. Вона не тільки забезпечує всі інші види безпеки, але і сама спирається на них, залежить від їх стану. Очевидно, що ефективний механізм політичної влади значно сприятиме забезпеченню національної безпеки України.

Головною метою забезпечення політичної безпеки України є: з одного боку — формування і функціонування механізму вироблення і реалізації державної політики, що відповідає національним інтересам України, а з іншого - запобігання трансформації цієї політики під впливом зовнішніх і внутрішніх

деструктивних чинників в небезпечний, загрожуючий демократичному розвитку і існуванню суспільства спосіб.

Отже, у змістовному плані політична безпека України є сукупністю елементів, властивостей, процесів, що визначають захищеність політичної системи від деструктивних і дестабілізуючих чинників і забезпечують на цій основі можливості особи, суспільству, державі розвиватися в умовах дії різних загроз.

Політична безпека України є певним станом, внутрішньою властивістю, найважливішою атрибутивною характеристикою, необхідною умовою існування і функціонування політичної системи і всього соціуму, взаємозв'язок, взаємодія і співвідношення всієї сукупності чинників, що забезпечують їх збереження, захищеність, функціонування, розвиток і вдосконалення в несприятливих умовах.

Список використаних джерел:

1. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия: [текст] / Л. В. Тихомирова, М. Ю. Тихомиров.— М. : Издание г-на Тихомирова М.Ю., 2007. — 972 с.
2. Платон. Филеб. Государство. Тимей. Критий. М., 1999.
3. Монтескье Ш.Л. О духе законов. /Ш.Л. Монтескье. —М. — 1999. —С. 15-27.
4. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть церковного и гражданского: сочинения в 2 т. / Т. Гоббс. — М.: Мысль, 1989-1991. — . — Т. 2. — 1989-1991. — С.3-545.
5. Аристотель. Собрание починений: в 4 т. /Аристотель. — М., 1983. —. — Т. 4. —1983.
6. Жуковский М.В. Политическая безопасность общества и проблемы ее обеспечения в Российской Федерации / М.В.Жуковский //Безопасность. — М., 2002. — № 1-2. — С. 35.

7. Синіцин А.А. Співвідношення політичної і військової безпеки /А.А.Синіцин // Актуальні проблеми військової політики і військової безпеки Росії.– М.:ВУ, 2005. – С. 26-28.